

Гаєвська Анна Сергіївна,
курсант Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:

Симоненко Наталія Олександрівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Євроінтеграційні процеси слід розглядати як комплексний політичний, економічний та соціальний рух, спрямований на поступове наближення України до Європейського Союзу шляхом гармонізації вітчизняних стандартів із нормами та принципами ЄС. Згідно зі Словником української мови європеїзація – це дія за значенням європеїзувати, тобто перебудувати на європейський лад, зразок. Євроінтеграція кримінального права – являє собою складний і багатогранний процес, який спрямований на поступове наближення норм та принципів національного кримінального законодавства України до правових систем і стандартів, що діють у державах-членах Європейського Союзу (ЄС) та в межах ширшого європейського правового простору.

Сучасне кримінальне право є галуззю права, яка регулює, які суспільно небезпечні дії вважаються кримінальними правопорушеннями, а також визначає види покарань чи інших заходів впливу, що застосовуються до осіб, які їх вчинили. Ця сфера права спрямована на забезпечення громадського порядку та інтересів суспільства, встановлюючи юридичні межі для реагування на антисоціальну поведінку та гарантування безпеки. Кримінальне право – це система положень, вироблених суспільством протягом всього його розвитку, які відзначаються стабільністю і можуть слугувати засобом стабілізації закону та обмеження свавілля законодавця [2].

Україна послідовно адаптує положення Кримінального кодексу до стандартів і принципів кримінального права Європейського Союзу, а також до вимог міжнародних конвенцій Ради Європи. У цьому процесі особливий акцент робиться на вирішенні питань, пов'язаних із кримінальними правопорушеннями проти прав людини, а також на боротьбі з корупцією та легалізацією доходів, отриманих кримінально протиправним шляхом. Важливою складовою цих змін є впровадження європейських стандартів у сфері правосуддя. Вплив рішень Європейського суду з прав людини сприяє перегляду існуючих підходів до тлумачення норм кримінального права та практик застосування покарань. Це сприяє утвердженню принципів: верховенства права, гуманізму та індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання.

Євроінтеграційний напрямок України зумовив комплекс значних змін в законодавстві та практиці застосування. Це висока ціна, але війна як ніколи наблизила Україну до вступу до Європейського Союзу. 28 лютого 2022 року Президент Володимир Зеленський підписав заявку на членство України в Європейському Союзі. 8 квітня 2022 року під час візиту до Києва президентом Європейської комісії Урсулою фон дер Ляен українській стороні особисто був переданий опитувальник для отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейський Союз [3].

Однією з ключових вимог ЄС є забезпечення ефективного захисту прав людини у кримінальному процесі, що зумовлює реформування інститутів кримінальної відповідальності, слідства та судочинства. Значна увага приділяється вдосконаленню механізмів протидії катуванням, незаконним затриманням і порушенням права на справедливий суд. Ці зміни базуються на стандартах, закріплених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини.

Особливу важливість має розвиток інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб, що відповідає вимогам європейських стандартів корпоративної відповідальності. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності боротьби з економічними та фінансовими правопорушеннями, які мають міжнародний характер.

Кримінальна відповідальність юридичних осіб – законодавчо закріплена можливість застосування кримінальних санкцій щодо юридичних осіб у разі вчинення ними (тобто їх керівниками або представниками) в інтересах цих юридичних осіб кримінального правопорушення. У такому разі законодавством юридична особа визнається суб'єктом кримінального правопорушення. Кримінальна відповідальність юридичних осіб передбачена законодавством окремих держав, перелік яких постійно розширюється [4].

Сучасні євроінтеграційні процеси відкривають можливості не лише для формального зближення українського кримінального законодавства із правовими стандартами ЄС, але й для проведення глибокого аналізу та переосмислення фундаментальної ролі кримінального права в умовах демократичної державності. У цьому контексті Україна поступово здійснює перехід від традиційної репресивної моделі кримінальної політики, яка концентрувалася переважно на покараннях і обмеженнях, до сучасної моделі, побудованої на ключових гуманістичних принципах, таких як захист прав людини, забезпечення справедливості та дотримання верховенства права.

Цей процес є свідченням прогресу в напрямку формування правової системи, що відповідає європейським цінностям і стандартам. В умовах актуальності у впровадженні масштабних реформ, спрямованих на впровадження наданих рекомендацій, визначеними в Повідомленні про політику розширення ЄС 2024 [5], необхідно продовжувати цілеспрямовану роботу над вдосконаленням правової

системи. Так, Україні слід спрямувати зусилля на створення стабільної довіри громадян до діяльності правоохоронних органів, із особливим напрямком на розслідуванні проваджень, пов'язаних із високопосадовою корупцією.

Отже, подальша інтеграція України в європейський правовий простір у сфері кримінального права повинна стати фундаментом для створення ефективної, справедливої та гуманної системи кримінальної юстиції, яка відповідатиме цінностям Європи та сприятиме дотриманню верховенства права. Таке реформування має не лише посилити правові механізми захисту прав і свобод громадян, але й зміцнити довіру суспільства до державних інституцій, підвищити прозорість роботи судової системи та органів правопорядку, а також гарантувати невідворотність покарання за кримінальні правопорушення. Ключовим аспектом є співпраця з європейськими експертами, з акцентом на принципи пропорційності, гуманності та індивідуалізації покарань.

Євроінтеграційний курс у розвитку кримінального права України має перетворити його на ефективний інструмент правової держави, орієнтований на зміцнення демократичних цінностей, утвердження соціальної справедливості та захист основних прав людини. Виконання цих завдань стане важливим етапом на шляху України до повноцінного включення в загальноєвропейський правовий простір, підтримуючи її статус як сучасної, цивілізованої і правової держави.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Кримінальне право: навчальний посібник / за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Ваїте, 2014. 944 с.

3. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/07/22/dudorov-o-o-havronyuk-m-i-kryminalne-pravo-navchalnyy-posibnyk-2014.pdf>

4. Timofeyeva L. European integration challenges in the criminal law policy of Ukraine in war regime. *European Studies*. 2022. № 21. С. 2. DOI: <https://doi.org/10.17721/2524-048X.2022.21.2>

5. Дудоров О.О. Кримінальне право: теорія і практика (вибрані праці). К.: Ваїте, 2017. 872 с.

6. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/096ea4e5-c635-48ca-9c22-c1eead672679/content> (дата звернення: 14.11.2025).

7. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy_en.